

DIJETE*)

I sada mali Ben sjedi razrogačenih očiju i gleda. Što sad?

Marija ga je obukla i rekla mu da čeka na kavu. I on čeka i misli. Što se to dogodilo sinoć?

Kad se je razbudio iz sna baka je bila obučena i tiho, sasvim tiho plakala. Po sobi su se vrtila trojica od onih koje su posljednjih dana promatrali kroz zavjese i govorili o njima. Ben se ne sjeća što su govorili, ali zna da su ti ljudi zli. A sinoć su oni bili u njegovoj sobi i razbacivali stvari. A već je skoro sve i bilo razbacano. Sjeća se Ben da je jedan htio nešto gurnuti u džep i da mu drugi nije dao i da je onaj prvi bio crn i visok, a onaj drugi manji crvenosmeđ, i da su se posvađali. I vikali su jedan na drugoga, a Ben je zapamtio da je onaj visoki crni doviknuo onom manjem crvenosmeđem: „Budalo!” I još nešto, ali to nije zapamtio. A onaj crvenosmeđi nije odgovorio ništa. Samo je nastavio da razbacuje stvari. Valjda to zli smiju govoriti jedan drugome, jer on to nije smio. I onda su opet sva trojica preturali — pretresali. U jednom momentu onaj crvenosmeđi prevrnuo je iz ormana njegovu kutiju igračaka i one su se rasule po podu. Tračnice su pale odmah do kutije i ona ih je djelomično poklopila. Valjda je poklopila i lokomotivu, jer je on nije vidio. Tek dva su vagona otišla malo na stranu. A uz vagone su se rasipale obojene kocke, kabina kamiona — onog crvenog, polupanog — i jedan glineni vojnik. Samo je medo odletio nekuda sasvim postranice. Da, sjeća se Ben dobro da je htio podići medvjeda, ali se nije usudio maknuti iz svoga krevetića. A nije se usudio, jer je baka u taj čas glasno zaridala, a oni zli počeli se smijati. Možda su oni i zato zli što se smiju kada drugi plaču?! I zato je Ben ostao miran u svome krevetiću i nije se micao. A onda se, odjednom, pojavio na vratima nekakav četvrti i pozvao onu trojicu. I onda su svi prošli. I baka, koja je ridala i koja je htjela da ga zagrlji, ali joj nisu dali. Kao da je to njihova baka a ne njegova. A onda su se vrata zatvo-

---

*) Ova priča stigla je za nagradni konkurs Saveza jevrejskih opština god. 1956 i nagrađena je, ali se autor ni do danas nije javio.

mila. Samo je onaj crveno-smeđi ušao još jedanput i uzeo ono što nije dopustio da uzme onaj crni, visoki. Ne zna Ben što je ono bilo, ali zna da je to baš ona ista stvar zbog koje je visoki crni rekao crveno-smeđem da je budala. A kada je crveno-smeđi otvorio vrata, provalio je u sobu krik, baš kao da ih je on otvorio. A bio je tako čudan, kao da nije poticao od njegove mame. I onda su se vrata zatvorila i glasovi izgubili. Sjeća se Ben da je još dugo sjedio u svome krevetiću i da je onda ušla Marija. A Marija je plakala. Prišla je njegovom krevetiću i zaridala, da su i Benu navrle suze na oči, a da nije točno znao zašto. Valjda zato što su svi posljednjih dana plakali. I Ben je htio pitati zašto plače, ali se bojao. Bojao se. Čega? Ni sam nije znao. I tako je Marija stajala kraj njega i plakala. Dugo. Odjednom je zazvonilo zvonce i Marija je prekinula plač. Stajala je tako sve dok zvonce nije zazvonilo drugi put. Onda je ustala i poslala kao da će da otvori. Ali kad je stigla do vrata, koja vode iz njegove sobe u hodnik, zastala je, i okrenula se njemu: „Zar i to?” I onda je kriknula i zaletjela se prema njemu: „Ne, tebe ne dam! Ti si mali. Ti si sada moj. Ne dam te! Ne dam!” I sjeća se Ben da su oboje opet počeli plakati, Marija glasno a on tiho. A on je htio reći: „Ne daj me, Marija!” Ali nije rekao. Zvonce je opet zazvonilo. Marija je ustala i poslala: „Ne boj se, — rekla je, — ja te ne dam”. A on je i opet htio reći: „Ne daj me, Marija!” Ali nije rekao. A i Marija je već otišla. Sjeća se Ben da je trajalo dosta dugo dok su se vrata opet otvorila. Samo Ben se prestao bojati. Prestao se bojati, iako je u sobu ušao onaj čovjek koji je stanovao na drugom katu i koji je uvijek bio strog i zamišljen i koji nikada nije dolazio k njima. Zastao je nasred sobe i zaklimao glavom. Onda mu je Marija otvorila vrata susedne sobe i on se uputio onamo, a Marija za njim. A onda je čuo kako odlaze još dalje i kako se vraćaju. Kada su opet došli u njegovu sobu, zatvorili su vrata i razgovarali. Ne zna više Ben što su govorili, ali se sjeća da je onaj čovjek pokazivao glavom na njega i da je govorio da ga treba nekuda odvesti. Onda je prišao, položio mu ruku na glavu i rekao: „Ben!” A Ben se sjeća da je htio reći „Molim”, ali nije rekao ništa. I tako su stajali u istom položaju, a Marija je opet zaplakala. I Ben je htio da plače, ali nije mogao. „Ne plačite, Marija”, — rekao je onaj čovjek, ali je i on plakao. Samo ne glasno, nego onako kako već plaču odrasli, samo mu je glas podrtavao, a oči su mu bile pune suza. Onda se trgnuo, pogladio ga po glavi i pošao prema vratima. I opet se sjeća Ben da je nešto govorio Mariji, da će doći sutra i da će nekoga odvesti, a onda je izišao. Marija ga je pratila i odmah se vratila. Prišla je njegovom krevetiću i rekla: „Spavaj!” Ali on nije zaspao. Marija je dugo stajala kraj njega, a onda je rekla: „Kasno je”. Zatim se okrenula, kao da će otići, a onda je stala da lomi ruke i, kao da ih prvi put vidi, klekla pored igračkaka. I sjeća se Ben da je pomislio: „Zar će se Marija igrati?” Ali Marija se nije igrala. Skupljala je igračke i nešto govorila. On više ne zna što je govorila, ali zna da je to

bilo ružno. A njemu je to bilo drago. Jer Marija je jecala i govorila nekim čudnim visokim, piskutljivim glasom i njemu se činilo kao da to govore njegove igračke i da se svojim krhkim, lomnim glasićima brane od crnog visokog i crveno-smeđeg i onog trećeg i svih onih koji su zli. Onda je Marija stavila kutiju u ormar i htjela otići. Ali on nije htio da ona ode. Rekao je: „Ostani, Marija!” A ona je rekla: „Ostaću”. I spavala je u sobi s njim. Samo on dugo nije mogao zaspati i ona se svaki čas dizala i prilazila njegovom krevetiću: „Spavaj, Ben!” „Hoću, Marija”, — odgovarao je svaki put, mnogo puta. I...

Sada sjedi tu i sjeća se svega što je bilo. I misli:

„A kada će doći ostali?”

I misli:

„Kada će se ovo završiti?”

I misli:

„Kada će opet biti kao prije?”

I onda dolazi Marija i nosi mu kavu:

— Jedi, Ben!

A on uzima žličicu i mješa. Dugo mješa. Tako dugo, da ona opet reče:

— Jedi, Ben!

A on opet mješa.

I misli, kako da pita Mariju — „Gdje je moja mama?”

A kada zausti da pita i podigne glavu, ona samo reče: — Jedi, Ben!

I on se onda ne usudi pitati. I onda opet mješa. I opet hoće da podigne glavu i opet se ponavlja ista igra.

„Sada ću pitati”, odlučio Ben. I onda zazvoni zvonce, i Marija reče poslednji put:

— Jedi, Ben!

I plačući istrčao iz sobe.

Spolja se čuju glasovi, ali on ništa ne razumije. I kada se otvore vrata, opet uđe onaj čovjek koji je bio jučer i hrabro reče:

— Zdravo, Ben!

I pruži mu ruku. A Ben ustane i hoće da ga pozdravi, ali ne može. Onda se onaj nasmiješi i reče:

— Dobro, Ben. Sjedi i jedi!

I Ben polako sjedne i opet uzima žličicu i opet mješa. Onda onaj pogleda Mariju, a ona slegne ramenima. I sada i čovjek sliježe ramenima i prošapće:

— Dobro je. Onda, idemo.

Ali nitko se ne miče. Čak je i Ben prestao mješati. I stoje tako i čekaju. Konačno, čovjek prošapće:

— Hajdemo!

I pođe prema Benu i pruži mu ruku. A Ben ustuknu i zapita:

— A kuda idemo?

A Marija odgovara:

— Idi s gospodinom, on je dobar... on će te povesti... povest će te sa sobom... i ići ćeš tamo... tamo... tamo ima on svoj stan... i tamo ćeš ti biti... i tamo će dolaziti mnogo djece s kojima ćeš se igrati... isto kao tu... Idi, Ben, s gospodinom! Idi... Mnogo djece... mnogo djece... Idi!...

I sada Marija zaplače i onaj čovjek prošapuće, kao da moli:

— Hajdemo, Ben!

Ali Ben se ne miče. Pogleda Mariju, pa onda opet onog čovjeka i odjednom osjeti da je sve što Marija govori laž i da se dogodilo nešto čemu on ne zna imena, ali da je to nešto strašno i prvi put samome sebi jasno postavlja ono pitanje koje ga je stalno mučilo, a koje je stalno izbjegavao. I vrisne negdje iz dubine svoje dječje duše:

— Ja neću ići. Ja hoću svoju mamu. Mamu. Mamu svoju hoću. Gdje je moja mama?

I onda zaplače i ridajući izgovara:

— Mama...

Pred očima mu se zamagli i kroz suze vidi kako onaj čovjek očajnički maše rukama i kako se okreće zidu. A Mariju više ne vidi, jer mu suze smetaju. Ali zna da Marija plače. I zna da onaj čovjek isto tako plače, iako mu ne vidi lice. I tako svi plaču. A onda, kao da mu je od suza ipak postalo lakše, kao da se otesao tereta, koji mu je pritiskao mozak, pogleda Mariju. A Marija je sakrila lice rukama i samo jeca. Zatim pogleda čovjeka. A čovjek je bio još uvijek okrenut zidu i baš je vadio rupčić iz džepa. Valjda da obriše suze. I kada opet spremi rupčić u džep, okrene se Benu i govori tiho i nesigurno:

— Slušaj, Ben! Ti si velik dječak. I pametan. I moraš biti dobar. Tvoja mama je otišla. A tamo kuda je otišla nije lijepo i zato te nije pvela sa sobom...

— Ali ja hoću svoju mamu, — opet zaplače Ben, — ja hoću da budem s njom. Meni je lijepo gdje je moja mama. Svugdje. Svugdje je lijepo gdje je moja mama. Ja neću nikakove djece, ja hoću svoju mamu...

— Slušaj, Ben, — govori opet onaj čovjek. — Ti jako voliš svoju mamu i tvoja mama voli tebe, ali ona je morala otići, morala je...

— A zašto je morala? — zapita Ben. — Zašto mi nije rekla kuda ide?

I sada čovjek zastane, a onda priđe sasvim do Bena i klekne pred njega:

— Slušaj, Ben. Događa se tako da netko mora otići... daleko... jako daleko... i tako je i tvoja mama otišla. Otišla je... jer je tako morala.

I sada Ben govori sasvim mirno i kao za sebe:

— Nije morala, odveli su je.

A Marija i čovjek ne govore ništa. I da bi razbio sumnju do kraja, da mu već jedamput kažu da je otišla i da je više nema, zapita:

— A hoće li se vratiti?

Čovjek zastane, a onda mu se lice razvedri:

— Da, vratit će se, ako budeš dobar... samo ako budeš dobar, veoma dobar...

I traži riječ. Ali nema nikakove riječi. I onda naglo prospe bujicu:

— Vratit će se. Sigurno će se vratiti. Samo treba čekati. Treba čekati, jer je ona otišla na daleki put. A kada se vrati... A vratit će se... sigurno...

I tu čovjek opet zamuca i samo ponavlja besmisleno:

— Vratit će se... Sigurno.

I Ben sada zna da se ona neće vratiti. Ali on je još dijete, on je još juče imao pet godina i on tako jako želi da se njegova mama vrati, tako jako da hoće da povjeruje. Ali sada mu više ništa ne govore, a Ben bi htio da govore, jer je shvatio strahotu stvarnosti i plaši je se. Plaši se što sada zna sve. Ali oni uporno šute. Onda Ben, koji više nema pet godina, hoće opet da ima pet godina i hoće opet da vjeruje.

— Dobro je. Ja ću biti dobar, ako će se onda vratiti mama. Vodi me!

Ta čudna, nevjerovatna hrabrost oduze čovjekovim ustima moć da išta rekne, on mu samo nijemo pruži ruku te podoše. Na vratima čovjek zastane:

— Marija, donesite postepeno ono što je najnužnije, a mi idemo dok je još rano, da nas nitko ne vidi. Hajdemo!

Ben je poslušno prekoračio prag i odjednom se našao lice u lice sa stanarima sa sviju katova, koji kao da su slučajno naišli.

„Svi oni hoće vidjeti, da li sam ja dobar, — pomisli Ben, — jer valjda svi znaju da će se zato vratiti mama, a možda i svi ostali.”

I Ben niže misli u koje ne vjeruje, ali u koje hoće da vjeruje.

I oni podoše kao kroz špalir. Žene su plakale, a muškarci su stajali mirno i klimanjem glave pozdravljali. A oni su se penjali na drugi kat, prolazeći nijemo i lagano kraj otvorenih vrata na kojima su stajali stanari. I Ben osjeti da je to zbog njega, zbog toga što on sada nema svoje mame, a svi znaju da će on biti dobar, i da će se zato njegova mama vratiti. I htio bi zagrliti sve i viknuti svima: „Svi će se vratiti!”

Ali šuti, jer želi biti veoma, veoma dobar. Čak nije rekao ništa ni kad je prošao pored Ivice, s kojim se svaki dan igrao. A Ivica je ponosan što poznaje tako dobroga dječaka, što je čak njegov prijatelj, i zato sada maše rukom i govori: — Ben!

I Ben osjeti da su svi ti ljudi protiv onih zlih, i osjeti nešto toplo, nešto veliko, nešto što nije znao protumačiti. Ali Ben je sada znao da više ne smije plakati. I išao je dalje. I kada je čovjek otvorio jedna vrata i ušao, Ben ga je još uvijek držao za ruku.

— Stigli smo, — rekao je čovjek i htio povući ruku, ali Ben ga je čvrsto držao.

— Ne boj se, — opet je rekao čovjek, a Ben je izustio tiho, ali vjerujući:

— Ne bojim se, ali tvoja je ruka tako topla.

A čovjek ga pogleda, zagleda mu se u oči i reče:

— Hvala ti, Ben.

I okrete glavu na drugu stranu.

A Ben, koji je u tih nekoliko sati sagledao čitav jedan život dobra i zla, Ben, koji je još sinoć bio dijete i koji je na tako drastičan i surov način postao čovjek, osjeti da nije sam i da mora sa svima koji su protiv zlih podnositi jednak teret boli. I pride čovjeku koji ga je doveo i reče mu najnježnije što je znao i najčvršće što je mogao:

— Ne plači!